

Medium

Search

Desi Stack · Following

★ Member-only story

Circle of Competence

Original draft of an article in Marathi in the newspaper Sakal

3 min read · Just now

Yogesh Haribhau Kulkarni (PhD)

Share

More

तिसरा मेंदू

डॉ. योगेश हरिभाऊ कुलकर्णी

हिंदी चित्रपटसृष्टीचे महानायक अमिताभ बच्चन यांनी सत्तर-ऐंशीच्या दशकात एकामागून एक यशस्वी चित्रपट दिले. ते प्रसिद्धीच्या शिखरावर होते. १९८३ च्या 'कुली' चित्रपटातील दुर्दवी अपघातातून सावरून आल्यानंतर तर ते जनमानसांच्या गळ्यातील ताईत बनले होते. कदाचित याच लोकप्रियतेचा फायदा व्हावा म्हणून (किंवा खरोखरच्या जन्मवेच्या ओढीने) त्यांनी राजकारणात पाऊल टाकले. लोकसभेच्या निवडणुकीत अलाहाबाद (आताचे प्रयागराज) येथून त्यांनी माजी मुख्यमंत्री बहुगुणांचा मोठा पराभव केला. पण तीन-एक वर्षांचे झालेल्या आरोपांमुळे, त्यांनी वैतान्न राजकारणाला 'दलदलीसारखे' असं संबोधून या क्षेत्राचा निरोप घेतला. जे व्यक्तिमत्त्व एका चित्रपटाच्या खांद्यावर उचलू शकत होतं, ज्याच्या संवादांनी लाखो लोक भारावून जायचे, आणि ज्याने एक पूर्ण युग घडवले, तेच व्यक्तिमत्त्व राजकारणातील खेळी, सत्तेची समीकरणे आणि प्रशासन यांमध्ये अपयशी ठरले. कारण तो त्यांचा 'संगम' नव्हता. खरं तर हे अपयश नव्हते, तर एक शिकवण आहे. एका क्षेत्रातील टाळ्यांची व्हाही दुसऱ्या क्षेत्रात यश मिळवून देईलच, असे नाही. शेवटी, 'गड्या, आपुला गाव बरा' असे म्हणावे लागते.

आज बहु-गुणी असण्याचा गौरव होतो. अगदी

प्रगतीसाठी स्वतःला नीट ओळखा

'जॉक ऑफ ऑल ट्रेड्स' म्हणजेच 'सगळ्याच गोष्टी धोड्यासारक्या प्रमाणात येतात' ही गोष्ट काहीशी प्रतिष्ठेची मानली जाते. येथे 'सर्कल ऑफ कॉम्पिटन्स' (क्षमता-वर्तुळ) या मेटल मॉडेल (मन:प्रास) म्हणजेच विचारचित्राची गरज भासते. ते आपल्याला क्षमतेच्या मर्यादांची जाणीव करून देते. ते आपल्याला सांगते की, तुम्हाला काय येते ते ओळखा आणि त्यातून महत्वाचे म्हणजे, काय येत नाही तेही! जे आपल्याला नीट कळले आहे, येते आहे, त्यात राहणे व प्रगती करायची नाहीतर 'एक ना धड आणि भाराभर किंघ्या' होण्याची शक्यता असते. गुंतवणूकदार चाली मंगर यांनी या संकल्पनेला प्रसिद्धी मिळवून दिली. उदाहरणार्थ, प्रसिद्ध गुंतवणूकदार वॉरेन बफे (चाली मंगर यांचे सहकारी) यांनी अनेक दशकांपर्यंत तंत्रज्ञान कंपन्यांमध्ये गुंतवणूक केली नाही. त्यांचा तंत्रज्ञानाचा विरोध नव्हता, पण त्यांना त्या कंपन्यांचे दीर्घकालीन मूल्य समजत नाही, हे त्यांनी प्रामाणिकपणे मान्य केले. ही विनयशीलता काही नकारात्मकता नव्हे तर तीच त्यांना 'डॉट-कॉम क्रॅश' पासून वाचवू शकली आणि 'बर्कशायर ह्याथवे' सारखी यशस्वी कंपनी घडवता आली. अशा या महत्वाच्या विचारचित्राची अजून काही उदाहरे पाहूयात.

गुंतवणूक क्षेत्रात काही काळापूर्वी 'क्रिटो' कन्स्ट्रीचे (आभासी-सांकेतिक चलन) वारे वाहत होते. बऱ्याच लोकांना त्याच्या मागील संकल्पना,

त्याचे मूल्य जोखण्याची पद्धत असे काहीही माहिती नव्हते तरी काहीजण आपल्या मित्रांकडून 'टिप्स' घेऊन आपली बचत टोकनमध्ये गुंतवायचे, अगदी 'कळपातील मेंढ्यांप्रमाणे'. अशा प्रसंगी, आपल्याला जरा माहिती असलेल्या म्युच्युअल फंड किंवा इंडेक्स फंडमध्ये राहणे कधीही जास्त शहलगण्याचे नाही का?

नोकरीत सुरवातीपासून कष्ट करून, ज्ञान संपादन करून, आपल्या वार्षिक कौशल्यावर अनेक जण बढत्या मिळवतात. धोड्या वर्षांनी 'सिनियर' (वरिष्ठ) झाल्यावर आपोआप व्यवस्थापकाची ('मॅनेजर') ची जबाबदारी येते (खरंतर, दिली जाते). त्याची काहीही आवड नसताना, क्षमता नसताना फक्त सामाजिक दबावामुळे आणि वेतनवाढीमुळे लोक ते स्वीकारतात. पण सत्य धोड्याच दिवसात कळते, तेथील गोष्ट, करण्याकडून आणि खालच्यांकडूनही एकाची लग्गणारी बोलणी पाहून काहीना नक्की वाटते की 'गड्या, आपुला गाव बरा'. परत आवडल्या आणि चांगले जमणाऱ्या तांत्रिक कामातच जावे आणि त्यातच उत्तरोत्तर प्रगती करावी.

एखाद्याने 'मधुमेहावर धरगुती उपाय' असा 'व्हॉट्स अप'वर मेसेज पाठवला तर विचार करायला पाहिजे, की पाठवणान्याचे ते अधिकारक्षेत्र आहे का? त्यात त्याचा अभ्यास किती आहे? म्हणजेच हा विषय त्याचा 'क्षमतेच्या वर्तुळातील' आहे का? हे पाहूनच ते सल्ले मानावे की नाही हे ठरवावे.

खऱ्या डॉक्टरांऐवजी अशा सल्ल्यावर विस्वास ठेवून धोकादायक ठरू शकते. हातात कधी बॅट न घेतलेले, सचिन्ना 'कबूतर ड्राइव्ह' कसा मारायचा ते सांगत असतात! पुढच्या भाषेत सांगायचे झाले तर "आपण स्वतः पुणे महानगरपालिकेत, उंदीर मारायच्या विभागात आहोत नोकरीला, हे विसरून 'अमेरिकेची आर्थिक घडी नीट बसवण्याचा खरा मार्ग कोणता?' यावर मत ठणकावतात". या उदाहरणात आपण 'क्षमता-वर्तुळाच्या' बाहेर जात आहोत हे कळले पाहिजे. याला उपाय म्हणजे जागरूकता, अभ्यास आणि विनयशीलता.

आजच्या चढाओढीच्या आणि गलबल्याच्या जगात, 'क्षमता-वर्तुळ' हे विचारचित्र आपल्याला स्वतःची एक शांत, पण खंबीर ओळख देते. एखाद्या गोष्टीचा निर्णय घेण्याआधी तिला नीट समजून घ्या आणि आपल्या क्षमतेत नसेल तर दुसऱ्या तऱ्यांची मदत घ्या, असे सुचवते. मग विचार येतो की आणखी असेच क्षमता-वर्तुळात अडकून, संकुचित (कूपर्मंडूक), राहण्याचे का? तर, नाही. 'गड्या, आपुला गाव बरा' म्हणताना हे विचारचित्र आपल्याला नवीन शिकण्यापासून थांबवत नाही. तुम्ही हे वर्तुळ मोठे करू शकता, 'गावाचा' 'देश' करू शकता तर 'देशा'चे 'जग'. म्हणजेच तुमच्या क्षमतेचे क्षेत्र तेच येथून त्यात उत्तरोत्तर प्रगती करणे, हा खरा उद्देश आहे.

गड्या, आपुला गाव बरा

(क्षमतेच्या कक्षेची जाण | जे कळे तेच खरे)

हिंदी चित्रपटसृष्टीचे महानायक अमिताभ बच्चन यांनी सत्तर-ऐंशीच्या दशकात एकामागून एक यशस्वी चित्रपट दिले. ते प्रसिद्धीच्या शिखरावर होते. १९८३ च्या 'कुली' चित्रपटातील दुर्दवी अपघातातून

सावरून आल्यानंतर तर ते जनमानसांच्या गळ्यातील ताईत बनले होते. कदाचित याच लोकप्रियतेचा फायदा व्हावा म्हणून (किंवा खरोखरच्या जनसेवेच्या ओढीने) त्यांनी राजकारणात पाऊल टाकले. लोकसभेच्या निवडणुकीत अलाहाबाद (आताचे प्रयागराज) येथून त्यांनी माजी मुख्यमंत्री बहुगुणांचा मोठा पराभव केला. पण तीन-एक वर्षातच, झालेल्या आरोपांमुळे, त्यांनी वैतागून, नाराज होऊन, राजकारणाला 'दलदलीसारखं' म्हणत या क्षेत्राचा निरोप घेतला. जे व्यक्तिमत्त्व एका चित्रपटाला खांद्यावर उचलू शकत होतं, ज्याच्या संवादांनी लाखो लोक भारावून जायचे, आणि ज्याने एक पूर्ण युग घडवलं, तेच व्यक्तिमत्त्व राजकारणातील खेळी, सत्तेचे समीकरण आणि प्रशासन यांमध्ये अपयशी ठरलं. कारण तो त्यांचा 'रंगमंच' नव्हता. खरं तर हे अपयश नव्हे, तर एक शिकवण आहे. एका क्षेत्रातील टाळ्यांची ग्वाही दुसऱ्या क्षेत्रात यश मिळवून देईलच, असं नाही. शेवटी, 'गड्या, आपुला गाव बरा' असे म्हणावे लागते.

आज बहु-गुणी असण्याचा गौरव होतो. अगदी 'जॅक ऑफ ऑल ट्रेड्स' म्हणजेच 'सगळ्याच गोष्टी थोड्याफार प्रमाणात येतात' ही गोष्ट काहीशी प्रतिष्ठेची मानली जाते. येथे 'सर्कल ऑफ कॉम्पिटन्स' (क्षमता-वर्तुळ) या मॅटल मॉडेल (मनःप्रारूप) म्हणजेच विचारचित्राची गरज भासते. ते आपल्याला क्षमतेच्या मर्यादांची जाणीव करून देते. ते आपल्याला सांगते की तुम्हाला काय येतं ते ओळखा आणि त्याहून महत्वाचं म्हणजे, काय येत नाही तेही! जे आपल्याला नीट कळले आहे, येते आहे, त्यात राहावे व प्रगती करावी नाहीतर 'एक ना धड आणि भाराभर चिंध्या' होण्याची शक्यता असते. गुंतवणूकदार चार्ली मंगर यांनी या संकल्पनेला प्रसिद्धी मिळवून दिली. उदाहरणार्थ, प्रसिद्ध गुंतवणूकदार वॉरेन बफे (चार्ली मंगर यांचे सहकारी) यांनी अनेक दशकांपर्यंत तंत्रज्ञान कंपन्यांमध्ये गुंतवणूक केली नाही. त्यांचा तंत्रज्ञानाला विरोध नव्हता, पण त्यांना त्या कंपन्यांचे दीर्घकालीन मूल्य समजत नाही, हे त्यांनी प्रामाणिकपणे मान्य केलं. ही विनयशीलता काही नकारात्मकता नव्हे तर तीच त्यांना डॉट-कॉम क्रॅशपासून वाचवू शकली आणि बर्कशायर हाथवे सारखी यशस्वी कंपनी घडवता आली. अशा या महत्वाच्या विचारचित्राची अजून काही उदाहरणे पाहूयात.

गुंतवणूक क्षेत्रात काही काळापूर्वी क्रिप्टो करंसीचे (आभासी-सांकेतिक चलन) वारे वाहत होते. बऱ्याच लोकांना त्याच्या मागची संकल्पना, त्याचे मूल्य जोखण्याची पद्धत असे काहीही माहिती नव्हते तरी काहीजण आपल्या मित्रांकडून 'टिप्स' घेऊन आपली बचत टोकनमध्ये गुंतवायचे, अगदी 'कळपातील मेंढ्यांप्रमाणे'. अशा प्रसंगी, आपल्याला जरा माहिती असलेल्या म्युच्युअल फंड किंवा इंडेक्स फंडमध्ये राहणं कधीही जास्त शहाणपणाचे नाही का?

नोकरीत सुरवातीपासून कष्ट करून, ज्ञान सम्पादन करून, आपल्या तांत्रिक कौशल्यावर अनेक जण बढत्या मिळवतात. थोड्या वर्षांनी 'सिनियर' (वरिष्ठ) झाल्यावर आपोआप व्यवस्थापकाची ('मॅनेजर') ची जबाबदारी येते (खरंतर, दिली जाते). त्याची काहीही आवड नसताना, क्षमता नसताना फक्त सामाजिक दबावामुळे आणि वेतन वाढीमुळे लोकं ते स्वीकारतात. पण सत्य थोड्याच दिवसात कळते, तेथील गोंधळ, वरच्यांकडून आणि खालच्यांकडूनही ऐकावी लागणारी बोलणी पाहून काहींना नक्की वाटते की 'गड्या, आपुला गाव बरा', परत आवडत्या आणि चांगले जमणाऱ्या तांत्रिक कामातच जावे आणि त्यातच उत्तरोत्तर प्रगती करावी.

एखाद्याने 'मधुमेहावर घरगुती उपाय' असा व्हॅट्सएप वर मेसेज पाठवला तर विचार करायला पाहिजे, की पाठवणाऱ्याचे ते अधिकार क्षेत्र आहे का? त्यात त्याचा अभ्यास किती आहे म्हणजेच हा विषय त्याचा 'क्षमतेच्या वर्तुळातील' आहे का? हे पाहूनच ते सल्ले मानावे की नाही हे ठरवावे. खऱ्या डॉक्टरऐवजी अशा सल्ल्यावर विश्वास ठेवणं धोकादायक ठरू शकतं.

हातात कधी बॅट न घेतलेले, सचिनला कव्हर ड्राइव्ह कसा मारायचा ते सांगत असतात? पुलंच्या भाषेत सांगायचे झाले तर "आपण स्वतः पुणे महानगरपालिकेत, उंदीर मारायच्या विभागात आहोत नोकरीला, हे विसरून 'अमेरिकेची आर्थिक घडी नीट बसवण्याचा खरा मार्ग कोणता?' यावर मत ठणकावतात". या उदाहरणांत आपण 'क्षमता-वर्तुळाच्या' बाहेर जात आहोत हे कळले पाहिजे. याला उपाय म्हणजे जागरूकता, अभ्यास आणि विनयशीलता.

आजच्या चढाओढीच्या आणि गलबल्याच्या जगात, 'क्षमता-वर्तुळ' हे विचारचित्र आपल्याला स्वतःची एक शांत, पण खंबीर ओळख देते. एखाद्या गोष्टीचा निर्णय घेण्याआधी तिला नीट समजून घ्या आणि आपल्या क्षमतेत नसेल तर दुसऱ्या तज्ज्ञांची मदत घ्या, असे सुचवते. मग विचार येतो की आपण असेच क्षमता-वर्तुळात अडकून, संकुचित (कूपमंडूक), राहायचे का? तर, नाही. "गड्या, आपुला गाव बरा" म्हणताना हे विचारचित्र आपल्याला नवीन शिकण्यापासून थांबवत नाही. तुम्ही हे वर्तुळ मोठे करू शकता, 'गावाचा' 'देश' करू शकता तर 'देशा'चे 'जग'. म्हणजेच तुमच्या क्षमतेचं क्षेत्र तेच ठेवून त्यात उत्तरोत्तर प्रगती करणे, हा खरा उद्देश आहे.

• डॉ. योगेश हरिभाऊ कुलकर्णी

Mental Models

Sakal

Marathi

Psychology

Circle Of Competence

Following

Published in Desi Stack

60 followers · Last published just now

Stories related to innovation and technology in India. Also includes discovering various aspects of ancient Indian Knowledge System.

Edit profile

Written by Yogesh Haribhau Kulkarni (PhD)

1.7K followers · 2.1K following

PhD in Geometric Modeling | Google Developer Expert (Machine Learning) | Top Writer 3x (Medium) | More at <https://www.linkedin.com/in/yogeshkulkarni/>

No responses yet

Yogesh Haribhau Kulkarni (PhD)

What are your thoughts?